

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.librariaeikon.ro, www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MIRCEA, CORNELIU

Facerea / Corneliu Mircea. - București : Eikon, 2024-
vol.

ISBN 978-606-49-1214-5

Vol. 2 : Tratat despre ființă / pref. de Alexandra Roux. - 2025. -
Conține bibliografie. - ISBN 978-606-49-1375-3

I. Roux, Alexandra (pref.)

1

DTP: Valerian Susan

Editor: Valentin Ajder

Corneliu Mircea

F A C E R E A
II

T R A T A T D E S P R E F I I N Ţ Ă

ediția a patra, revăzută

Cu o prefață de
ALEXANDRA ROUX
Universitatea din Poitiers

E I K O N

București, 2025

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	5
Cuvânt despre autor și strădania sa (Petru Creția)	II
Prefață (Alexandra Roux)	13
INTRODUCERE.....	23
1. Ce este ceea-ce-este?.....	23
2. Ființa (și unu) – determinării conceptuale ale Divinului	25
3. Deschiderea onto-nomă.	28
4. Deschiderea spre	30
5. Confirmarea afirmației.....	31
6. Logosul.....	32
7. Categorii nucleare și categorii complementare.....	33
8. Sistemul categorial re-crează realul, conferindu-i sens, finalitate, orizont.....	35
9. Spre o „știință universală”.....	36
10. Drumul și metoda.....	37
Secțiunea întâi: ÎNFIINȚAREA (Facerea)	
Cartea întâi: FIINȚA (CA DEZVĂLUIRE CATEGORIALĂ).....	43
Capitolul 1: Ființa și neantul	43
a) Ființa ca neant	43
11. Ce sunt toate cele ce sunt?.....	43
12. De la ființele determinate la Ființa ca principiu unic	45
13. Devin – odată cu Ființa – prezent la modul absolut	49
14. Ființa – ca întrebare – dezvăluie Neantul care-i este consubstanțial	51
15. Trăirea Neantului și sentimentul absurdului.....	53
b) Neantul ființei sau finitul. Finitul infinit	55
16. Neantul mărginește Ființa: finitul.....	55
17. Finitul subîntinde și atestă Ființa: in-finitul	56
18. Finitul este, el însuși, in-finit	57
c) Continuitatea discontinuă	60
19. Continuitatea presupune dis-continuitatea (a ceea ce continuă)	60

Capitolul 2: Unul multiplu	62
a) Ființa ca unul sau despre unul multiplu	62
20. Ființa este Unu	62
21. Unul poate fi cu adevărat „unu” numai față de sine, ca un Altul (ce îi confirmă unicitatea)	64
22. Altul este ne-ființa lui Unul	64
23. Unul ca mulțime (perspectiva „orizontală”)	66
b) Identitate și diferență	68
24. Identitatea presupune diferență; reciproc, diferența presupune identitatea celor deosebiți	68
25. Unul multiplu, cuantele și particulele elementare	69
c) Calitatea cantitativă	71
26. Calitatea afirmă (enunță)	71
27. Expunerea cantitativă (a calității)	73
28. Câtul (quantumul)	74
d) Câmpul originar	75
29. Centrul ca periferie (sau periferia ca centru)	75
30. Fiecare Unu se află la infinit aproape și la infinit departe de fiecare Altul	76
Cartea a doua: ÎNFIINȚAREA (FACEREA)	95
Capitolul 1: Contrazicerea contradicției	95
a) Contrazicerea contradicției	95
31. Nimic nu este așa cum pare a fi	95
32. Contra-zicerea contradicției	97
b) Cauza ca efect	99
33. Ființa își este cauză	99
34. A fi cauză înseamnă a fi, implicit, efect	101
c) Atracția repulsivă	103
35. Atracția ca respingere orientată	103
36. Cei care se atrag sunt pe cale de a deveni ceea ce sunt	104
Capitolul 2: Înființarea (Facerea)	111
a) Mișcarea ca intrare-în-repaus	111
37. A contra-zice contrariul înseamnă a fi în mișcare	111
38. Repausul	112
b) Unificarea	116
39. Unul pătrunde în Altul, continuând, prin acesta, cu Sine	116

40. Numai orizontul originar îmi va putea revela sensul unificării	117
c) Înființarea (facerea)	123
41. A fi înseamnă a re-veni la și, la fel de mult, a intra în prezența pururi nouă	123
Capitolul 3: Aneantizarea neființei	131
42. Resorbția Nimicului	131
43. Intensificarea vidului ca „tărâm negativ”	132
44. Înființarea presupune aneantizarea Neființei	133
45. Sensul aneantizării: apropierea unificatoare	134
46. Vidul fertil al fizicienilor și anti-lumea	135
Cartea a treia: SPIRIT ȘI MATERIE (IDEE ȘI SUBSTRAT)	139
Capitolul 1: Apariția (ca idee și substrat)	139
a) Actualitatea potențială	139
47. Actualitatea presupune (și conține) potențialitatea	139
48. Potențialitatea dezvăluie Neantul subiacent Ființei	141
b) Imanență și transcendență	142
49. Actualitatea imanentă presupune transcendența	142
50. Voi putea cunoaște transcendența doar actualizând-o	143
c) Esența (ideea spirituală) și substratul	144
51. Ființa devine esență sau idee	144
52. Substratul „material”	146
d) Apariția fenomenală	147
53. Esența apare ca fenomen	147
54. Ființa este „aparentă” până în clipa apariției	149
Capitolul 2: Scopul	151
a) De la realitatea concretă la cea ontică. Alternativele posibilității	151
55. Ființa preia lucrul și îl transfigurează, transformându-l în realitate ontică	151
56. Posibilitatea a întredeschis orizontul noii realități ontice	152
57. Posibilitatea oferă mai multe alternative dezvăluitoare	154
b) Sensul	155
58. Ființa se deschide spre Altul pe traiectoria unui sens, întemeindu-și Sensul-de- profunzime	155
c) Scopul	156
59. Scopul e consubstanțial Ființei	156
60. Scopul dat „se dă” continuu	157

d) Necesitate și libertate.....	158
61. „Nevoia” de a ființa.....	158
62. În câmpul originar, necesitatea devenirii este simplă posibilitate.....	159
63. Ființa se expune, liberă, pe sine.....	160
Capitolul 3: Alegerea	163
a) Alegerea.....	163
64. Oricare Ființă (originară) se află în proximitatea tuturor Ființelor (originare).....	163
65. Alegerea decide calea înființării.....	164
b) Câmpul probabilistic și evenimentul întâmplător.....	165
66. Probabilitatea ca expresie a destinului individual al elementului în și prin mulțimea echivalentă.....	165
67. Întâmplarea ca decizie indiferentă a alegerii.....	166
c) Cuplul.....	173
68. Mulțimea ideală a lui Unu este doi (cuplul).....	173
Cartea a patra: TĂRÂMUL (CA DESCHIDERE NIVELICĂ)	177
Capitolul 1: Tărâmul	177
a) Spațiul.....	177
69. Unificându-se cu Altul, Unul „se în-spațiază”.....	177
70. Spațiul – în și prin orizontul conștiinței.....	178
71. Spațiul – categorie a Ființei.....	180
b) Timpul.....	182
72. Timpul în orizontul conștiinței de sine.....	182
73. Relativizarea (și suspendarea) reperului temporal comun.....	186
74. A fi în timp înseamnă, din perspectiva Ființei, a trece dintr-un tărâm în altul, cu scopul de a re-veni la punctul originar.....	188
75. Ființa înaintează în „Prae(s)ens”.....	189
76. Timpul ontologic se suspendă tocmai în momentul desfășurării sale.....	191
c) Tărâmul.....	196
77. În clipa unificării, Ființa își stabilește „măsura” și dimensiunea.....	196
78. Ființa devine tărâmul esențial prin care Prezența re-vine la sine.....	196
Capitolul 2: Deschiderea nivelică	204
a) Deschiderea nivelică.....	205
79. Nivel – subnivel.....	205
80. Ființa ca deschidere nivelică.....	207

81. Continuitatea deschiderii nivelice presupune proximitatea mereu nouă a unui ținut echivalent.....	209
82. Ființa-în-deschidere ar putea răsturna (și suspenda) întregul sistem al cunoașterii.....	210
b) Decalajul nivelic.....	216
83. În timp ce o parte (reprezentând întregul) a mulțimii originare se desprinde de Neant, o alta (reprezentând același întreg) persistă în abisul contradictoriu.....	216
84. Decalaj temporal – decalaj spațial – decalaj calitativ.....	217
c) Reducția progresivă a mulțimilor în universurile fizice.....	218
85. Facerea integral-parțială (și necesar-possibilă) a câmpului originar.....	218
86. Proximitatea determinată.....	219
87. Cu fiecare nou eveniment al înființării, mulțimile create se limitează mai mult în cosmosurile fizice.....	221
d) Lege și excepție.....	226
88. De vreme ce mulțimile create sunt finite într-un cosmos fizic, nu fiecare element își va putea alege partenerul echivalent; ca atare, alegerea devine competitivă.....	226
89. Necesitatea alegerii e subintinsă de capriciul întâmplării.....	227
90. Legea ca logos.....	227
91. Legile au caracter statistic: presupun excepțiile.....	229
92. Semnificația statistică a probabilității.....	232
93. Câmpul originar își este propria lege și excepție.....	233
e) Șansă și neșansă.....	233
94. Elementul poate avea, la întâmplare, șansa alegerii sau neșansa solitudinii.....	233
95. Neșansa elementelor solitare.....	234
96. Șansa și neșansa absolută a elementului originar.....	236
f) Reducția absolută a mulțimilor.....	239
97. Mulțimile create se pot reduce „până la Unu” într-un univers fizic.....	239
98. Esența (deocamdată) maximă reprezintă, într-un cosmos fizic, legea și, deopotrivă, excepția.....	240

Secțiunea a doua: ARHITECTONICA

Cartea întâi: DESFIINȚAREA (DEFACEREA)	247
Capitolul 1: Desființarea (Defacerea)	247
a) Desființarea.....	247
99. Lipsit de oglinda ținutului echivalent ori afectat, substratul material se definește negativ.....	247

100. Desființarea ca despărțire, descompunere și anihilare	248
101. Stagnarea și involuția spiritului; lezare și regenerare	251
102. Desființarea este contrarie ființării	252
103. Esența-în-detașare re-vine în eonul divin, iar substratul-în-desfacere recade în orizontul subnivelic	253
104. Raportându-se la (și definindu-se prin) ținutul originar al Ființei, sufletul este nemuritor	255
b) Ecoul desființării	266
105. Desființarea anulează calitatea substratului și selectează elementele materiale ...	266
106. Desființarea extinde mulțimile subnivelece, sporindu-le probabilitatea devenirii	267
c) Desființarea nivelică progresivă	269
107. Elementele materiale desființate și afectate iarăși se desfac din nou	269
108. Desființarea continuă, progresiv, din subnivel în subnivel, până la momentul unei devenirii probabile	270
Capitolul 2: Reînființarea (ca reîntrupare)	274
a) Reînființarea ca re-întrupare	274
109. Ființele desfăcute se re-fac: se re-întrupează	274
110. Înființarea și reînființarea expun același orizont calitativ-nivelic	275
b) Ecoul reînființării	280
111. Reînființarea ca reîntrupare	280
c) Ciclul	284
112. Încăunarea ciclică a Ființei	284
113. Mișcarea ciclică păstrează același orizont calitativ-nivelic	285
114. Ritmica devenire „spiralică”	290
Cartea a doua: NUCLEONUL	295
Capitolul 1: Modelul nucleonar	295
a) Autoreglarea	296
115. Soarta elementului depinde de prezența (sau de absența) mulțimii proxime	296
116. A se auto-regla înseamnă a se conforma propriei legi	297
117. Potențare și reprimare	298
b) Ordin(e) și ordonare	306
118. Esența spirituală – ca ordin – se dezvăluie ca ordine a înaintării spre Începutul- fără-de-început	306
119. Ordine și dezordine	307

c) Modelul nucleonar	310
120. Configurația nucleonară	310
121. Grupul nuclear generator	312
122. Centrul nuclear, zona perinucleară, hotarul	314
123. Reciproca implicație	315
d) Forma ideativă și substratul	316
124. Formă și devenire	316
125. Cuplul nucleonar	317
e) Măsura	317
126. Cantitatea – expresie a calității	317
f) Structura	318
127. Structura ca structurare	318
Capitolul 2: Schimbul	323
a) Schimbul	324
128. Schimbul reglează măsura	324
129. Înlocuirea – expresie a indiferenței alegeți	325
130. „Schimbul” spiritual etern	326
131. Implicație și participare	327
b) Tip ontologic, variant, izotop	329
132. Dependență și autonomie	329
133. Universalul ca individual: particularul	331
134. Nucleul (universal) impune tipul; acesta are o serie de varianți	333
135. Izotopia variantilor	335
c) Desfacerea nucleonară	344
136. Mulțimile cosmice nu pot oferi, la infinit, la momentul oportun, elementul înlocuitor	344
137. Descreșterea progresivă a măsurii nucleonare materiale sfârșește cu spargerea întregii arhitecturi nucleonare	345
138. Nucleonul „supraviețuiește” un timp determinat	347
139. Desfacerea nucleonară crește substanțial probabilitatea subnivelică	348
Capitolul 3: Întrepătrunderea	352
a) Cuplarea	352
140. Atracția preferențială	352
141. Fuziunea nucleelor și alipirea zonelor perinucleare	353
142. Ritmurile consonante se atrag; cele disonante se resping	354

143. Atracția partenerului complementar	356
144. Compunerea ritmurilor	357
145. Cuplarea zonelor perinucleare și rectificarea redundanței inițiale	358
b) Diferențierea	359
146. Modelarea reciprocă	359
147. Inducția	360
148. Diferențierea „verticală” și „orizontală”	360
149. Fiecare partener e dominat de noua unitate, fiecare își domină partenerul și e dominat de acesta	361
150. Mai mulți nucleoni se alipesc, alcătuind Făptura	362

Cartea a treia: FĂPTURA..... 373

Capitolul 1: Sistemul..... 373

a) Parte și întreg (sistemul)

151. Făptura ca întreg sistemic	374
152. A fi pe cale	378
153. Seria logică și ordonată a evenimentelor interdependente	380

b) Organizarea

154. Ființa – operă și „organ” al propriei faceri	381
155. A funcționa „în funcție de”	383

c) Centralizarea

156. Centralizarea progresivă	385
157. Subordonarea reciprocă a centrului și a periferiei	386

d) Integrarea

158. Integrarea prin schimbul reciproc	390
159. Ordinea interioară ordonează ordinea exterioară, și reciproc	390
160. Anexarea	392

Capitolul 2: Informație și perturbație..... 395

a) In-formația

161. A in-forma înseamnă a se introduce în forma altei Făpturi: a comunica	395
162. Reciproca modelare: emițătorul receptor	396
163. Transmiterea calitativ-nivelică a informației	398
164. Cod și mesaj	398

b) Perturbația

165. Informația ca de-formație perturbantă; pragul critic	401
166. Modalități perturbante	402

167. Extinderea perturbației	405
------------------------------------	-----

Capitolul 3: Specializarea..... 408

a) Specializarea

168. Diferențierea în vederea eficienței integrării	409
169. Actualizarea infinitei posibilități originare	411
170. Activarea selectivă și re-diferențierea	414
171. De-diferențierea	417
172. Diferențierea specializează	418
173. Re-specializarea: păstrarea sau schimbarea temelor	419
174. Momentul și locul integrării configurează tema	420
175. Deschiderea nivelică multiplică temele specializării	421
176. Metamorfoza calitativ-nivelică a temelor și reciproca lor integrare	422
177. Reaparitia logică a unor teme	423
178. Schimbarea temei oglindește schimbarea structurală (și reciproc)	424
179. „Defalcarea” temelor originare multifuncționale și cuplarea lor	425
180. Specializarea facilitează deschiderea nivelică, dar o poate și bloca	426
181. Importanța momentului critic, a locului critic și a planului de organizare	428

b) Funcțiile specializate

I. Funcțiile auto-conservării..... 431

a) Funcțiile schimbului

182. Hotarul (protector, reglator și receptor)	431
183. Captarea	434
184. Transportul și circulația	437
185. Pre-lucrarea și transformarea	440
186. Eliminarea	444
187. Depozitarea (stocarea)	447

b) Re-producerea

188. Creșterea cantitativă	450
189. Creștere și dezvoltare	451
190. Fiecare parte (ordonată) își ordonează în jur elemente subniveleice	452
191. Dublarea subnivelică se extinde nivelic	454
192. Re-producerea spirituală (în eonul divin)	454
193. Diferențierea „vitezelor” și frecvențelor sectorale ale specializărilor și dublărilor culminează cu ne-specializarea sectorială – unica soluție a specializării și dublării concomitente	457
194. Specializarea reproducerii (înmugurirea și germinția)	461

195. Reproducerea fertilizează câmpul subnivelic, accelerând deschiderea nivelică.....	462
196. Reproducerea se desfășoară în timp, generând mulțimea generațiilor.....	463
g) Selecția.....	465
197. Fiecare individ supraviețuiește în funcție de mulțimea împrejmuitoare.....	465
198. Ontogeneza repetă filogeneza.....	469
199. Dualitatea Masculin-Feminin.....	470
200. Reproducerea amplifică spectrul varianței.....	471
201. Selecția germinativă presupune selecția Făpturii-în-curs-de-constituire și reciproc.....	472
II. Funcțiile deschiderii nivelice	480
α) Inter-relația unificatoare.....	481
202. Funcția integrării, unificării și deschiderii nivelice.....	481
203. Interiorizarea mediului extern (omogenizarea).....	482
β) Autogovernarea.....	484
204. Funcția „nervoasă”.....	484
205. Acțiune și re-acțiune.....	485
206. Autogovernarea ca deschidere nivelică.....	487
Cartea a patra: FACEREA LUMILOR	493
Capitolul 1: Lume și nelume	493
a) Facerea integral- parțială.....	494
207. Introspecția de Sine ca dezvăluire.....	494
208. Ființa se deschide spre începutu-i-fără-de-început și se în-temeiază: „începe”.....	495
209. Ființa se creează și rămâne, simultan, în abisul contradicției.....	498
210. Facerea integral-parțială.....	499
c) Eonul divin și mulțimea lumilor.....	500
211. Înființare și aneantizare.....	500
212. Lume și Nelume.....	501
213. Scala gradual-nivelică.....	503
214. Universalitatea spațio-temporală a esenței spirituale.....	504
Capitolul 2: Facerea lumilor	506
a) „Poziționarea”.....	507
215. Continua devenire ca succesiune serială.....	507
216. Oricât (câtul necesar-aleatoriu).....	509
217. Oriunde (locul necesar-aleatoriu).....	510

218. Poziție și poziționare.....	511
219. Oricând (momentul necesar-aleator).....	513
220. Succesiunea „orizontală” și „verticală”.....	516
b) Interconectarea.....	517
221. Autopotențarea câmpului probabilistic.....	517
222. Pragul cantitativ și poziția oportună.....	519
223. Serii fertile, serii sterile.....	520
224. Logos-ul divin.....	521
225. „Axul” fundamental.....	522
226. Interconectarea căilor cosmice.....	523
227. Ființa cosmico-divină.....	524
228. Comunicarea universală.....	526
229. Cuprinderea de Sine.....	528
 Notă. Ontologie și cosmologie.....	529

realului în întreaga sa varietate și care, de aceea, constituie partea majoră a cărții de față. Să sperăm că ea va conferi cititorului dorința de a se adânci în lectură și de a-i urmări, pas cu pas, demersul cutezător și mereu inspirat.

Alexandra ROUX

conferențiar la Facultatea de filosofie a Universității din Poitiers, cercetător la Centre de Recherches sur Hegel et l'Idéalisme Allemand de l'Université de Poitiers, adjunctă a lui Gilles Marmasse, director al Equipe d'Accueil Métaphysique Allemande et Philosophie Pratique, membru în Conseil d'Administration de l'Association Louis Lavelle (Paris), membru al Groupe d'Etudes sur le Spiritualisme, Institut Catholique de Paris.

Introducere

1. *Ce este ceea-ce-este?*

Cititorul grăbit de astăzi, prins în capcana unei vieți mașinale divizate în ceasuri și minute, va răsfoi cu neplăcere, probabil, acest volum, copleșit în primul rând de numărul excesiv de pagini. Ce destin poate avea o carte de filosofie într-un secol dominat de imagine, reclamă și texte rezumative? Cine va avea răbdarea să o răsfoiască, necum să poarte un dialog cu ea? Pusă în acești termeni, întrebarea nu oglindește altceva decât criteriul superficial al „eficienței pragmatice”, dominant în societatea modernă. Omul de astăzi „nu are timp”; circulă cu repeziciune pe străzile aglomerate, asaltat de mulțimea proliferantă a obiectivelor concrete care îl acaparează integral, sub torențiala ploaie informațională. Mai poate el medita asupra condiției sale? Se mai poate el apleca asupra ideii abstracte și, aparent, gratuite, a existenței? Mai poate fi el interesat de sensul vieții sale, de sensul Divinității înseși? Mai are, deci, o carte ca aceasta puterea de a răzbate, făcându-și cunoscut mesajul?

Răspunsul îl vor da cititorii, desigur. Nu mulțimea omogenă a celor obișnuiți să treacă indiferenți pe lângă formele vorbitoare pe care le ia spiritul dornic de a se întrupa, ci grupul relativ restrâns al celor atrași de suprema întrebare: „Ce este, în fond, existența”? „Ce este Divinul?” Și, în contextul acestei interogații, „Cine sunt de fapt eu însumi?” Pentru aceștia filosofia nu este un moft, nici o știință ca oricare alta, ci o disciplină meditativă riguroasă, centrată de întrebarea fundamentală: *Ce este Ceea-ce-este?* O întrebare care, pentru cei mai mulți, pare lipsită de sens. De ce să ți-o pui atunci când sunt atâtea lucruri utile și concrete

de făcut? La ce bun să te întrebi despre existența pe care, de altfel, o trăiești efectiv, clipă de clipă?

Acestor din urmă nedumeriri li s-ar putea răspunde tot printr-o întrebare: la ce bun să te pierzi în sumedenia de lucruri și activități care îți consumă, zi de zi, existența? Spre a supraviețui – va veni, imediat, răspunsul. Dar pentru ce să „supraviețuiești”? Ce sens are, de fapt, viața aceasta? Ce rost are existența ca atare? Iată-ne ajunși la aceeași întrebare fundamentală, aparent gratuită dar plină de substanță, întrebare cu care a început de altfel, în urmă cu peste două milenii și jumătate, în Grecia antică, meditația filosofică. Această întrebare încoronează șirul nesfârșit al întrebărilor pe care omul și le-a pus de-a lungul vremii, în dorința lui de a cunoaște.

Ce anume? La o primă vedere, lumea, cu obiectele ei, lumea pe care, în mod curent, o diferențiez de mine, sesizând, în oricare moment al cunoașterii, aparenta deosebire dintre mine însumi, cel ce cunosc, și lumea „din afară” pe care o cunosc. De ce simt, totuși, irepresibila nevoie de a cunoaște? De ce, în orice act al cunoașterii curente („naturale”), mă deschid asupra lumii? De ce mă atrage așa-numita lume, ca și când, fiindu-mi străină, mi-ar aparține într-o oarecare măsură, așa după cum și eu, despărțit fiind de ea, i-aș aparține, la rândul-mi? Răspunsul nu se lasă așteptat: mă deschid asupra lumii și doresc să cunosc tocmai pentru că lumea spre care mă îndrept îmi aparține și îmi scapă în aceeași clipă, tocmai pentru că *suntem una* – una și aceeași *ființă* – în momentul chiar al diferenței noastre fundamentale. Și, făcând această afirmație, surprind *ființa* noastră comună – *ceea-ce-este, existența ca atare* – obiectul cunoașterii mele de acum înainte.

Dacă până acum puteam cunoaște în mod curent („natural”) – sau științific, „pozitiv” – un obiect al lumii, de acum înainte gândul meu se va îndrepta asupra *prezenței înseși*, aspirându-mă și pe mine, subiect cunoscător în acest întreg ireductibil la elementele-i componente. Dacă în prima modalitate mă aplecam așadar asupra unui lucru exterior sau asupra unui fenomen, în cea de a doua voi

fi atras de întregul pe care îl gândesc *ca întreg existent prin sine, ca ființă atotconținătoare*.

Este deci o netă deosebire între prezența (sesizată) a unui obiect anume și prezența (gândită) a ființei. În primul caz privirile rațiunii se îndreaptă, cum spuneam, spre o entitate mărginită, plasată undeva, în lume. În cel de al doilea, ochiul cunoașterii se desprinde de lumea finită pentru ca, preluând-o prin aceeași mișcare, să rețină doar *ființa* celor ce sunt: simpla și sintetica lor prezență, scopul (obiectul) cunoașterii devenind tocmai *ființa ca atare*.

A sărăcit noul orizont care mi-a furat privirea? Nicidecum. S-a îmbogățit infinit. Ființa numită nu va mai fi căutată „alături”, într-unul sau altul dintre obiectele ori fenomenele lumii, *ci în miezul lor*, și, la fel de mult, *dincolo de ele*, într-un orizont imanent-și-transcendent pe care îl sesizez în aceeași clipă în care îmi sesizez eul, orizont spre care omenirea s-a deschis, de altfel, din vremuri imemorabile.

2. Ființa (și unu) – determinării conceptuale ale Divinului

Arheologii și istoricii religiilor au stabilit că în urmă cu aproape cincizeci de mii de ani omul a înțeles că există în afara sa, în sine și în toate câte sunt o forță unică, atotputernică, pe care a numit-o Zeu. Radicalul indo-european *deiwos* înseamnă cer. Zeul ar fi prin urmare acel *ceva* aidoma cerului, atotprezent, învăluitoare, fără de margini. Mai înainte ca eul să se afirme plenar și să se diferențieze de o lume „exterioară”, mai înainte ca noțiunile de personal și impersonal, de realitate și irealitate să se fi precizat, ființa umană arhaică a surprins unitatea divină în forma ei originară, vagă, „difuză”, străbătută de tensiuni contradictorii. Omul de atunci nu avea conștiința bine definită a întregului (așa cum o avem noi astăzi) și, cu atât mai puțin, conștiința „prezenței pure”. Aceste noțiuni se vor cristaliza mult mai târziu. Dar sesizarea forței divine poate fi considerată cea mai adâncă și cea mai importantă cucerire a spiritualității arhaice.

Homo sapiens, coincident cu *homo religiosus*, nu s-a mulțumit însă cu ideea unei Divinități inaccesibile, dimpotrivă: a căutat să se apropie de ea, să pătrundă în adâncu-i. Toate scenariile mitice aveau scopul de a explora tărâmul misterios al Zeului. În spatele narațiunilor simbolice, consacrate de milenii, s-a aflat dorința de a cunoaște miezul insolit al prezenței divine. Numai că formele sale antropomorfe și acțiunile mult prea umane, oglindeau mai curând viața și destinul uman decât viața și destinul Zeilor.

Iată de ce, în urmă cu aproximativ 2600 de ani, în Grecia antică a avut loc un eveniment de o covârșitoare importanță, care va reprezenta actul de naștere al filosofiei⁵. Păstrând deschiderea revelatoare a orizontului divin, dar nemulțumit de semnificațiile simbolice ale mitului și de antropomorfismul scenariilor care-l animau, gândul a încercat să se apropie de *esența* Divinității, pornind de la suprema întrebare (care nu a încetat de atunci să tulbure și să frământa conștiința omenească): *ce este Zeul?* Așa cum menționasem în cuvântul introductiv, întrebarea i-a fost pusă odinioară lui Thales (τί τὸ θεῖον);⁶. Gânditorul din Milet a răspuns într-un mod neașteptat pentru acel timp: ceea-ce (τὸ) nu are nici început (μήτε ἀρχήν), nici sfârșit (μήτε τελευτήν), definind astfel, în mod abstract și esențial pe Zeul care, de acum înainte va fi explorat *din interior*, prin gândirea speculativ-abstractă, renunțându-se la simbolistica mitului.

Ce este așadar Zeul? La aceeași întrebare Xenofan a răspuns, cu fermitate: *unu*, demonstrându-și logic teza. În transparența întrebării esențiale – și grație meditației ce i-a urmat – au apărut o serie de noțiuni abstracte (ființa și ne-ființa, nașterea și fără-de-nașterea, unul și multiplul, egalul și neegalul, mișcarea și nemișcarea). „Unu” va

⁵ Un astfel de fenomen poate fi identificat și în alte culturi de mare anvergură, cum ar fi cea hindusă ori cea chineză. Vom stăruii însă asupra impactului pe care l-a avut asupra culturii europene, pentru că Elada este, în mod evident, leagănul de naștere al gândirii filosofice și științifice moderne, așa cum se manifestă ea, în excelența formelor sale, pe toate continentele.

⁶ Diogenes Laertios, *op. cit.*

deveni noțiunea care, pe nesimțite, se va substitui numelui inițial („Zeul”), reprezentându-l, fără a avea însă pretenția de a-i fi epuizat semnificația.

Dar Zeul unic *este* mai înainte de orice; el nu se poate naște pentru că – afirmase Xenofan – aceasta ar însemna că *ființa* (τὸ ὄν) s-ar naște din *neființă* (οὐκ ὄντος)⁷. Parmenide a preluat conceptul ființei cu gest sigur și a dezvoltat magistral ideile puse în pagină de Xenofan, subliniind în primul rând faptul că, pentru a ajunge la ființa situată în tărâmul divin, gândul trebuie să se detașeze de „așezările” pământenilor (cu alte cuvinte, de gândirea și înțelegerea comune). În același timp, Parmenide a atras atenția asupra identității dintre gândire și obiectul acesteia (ființa):

τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἐστίν τε καὶ εἶναι
„...căci totuna este a gândi și a fi”⁸

spusese el, punând în evidență gândirea fără de care ființa nu s-ar putea manifesta (ca ființă), gândul nefiind altceva decât expresia spiritului gânditor – νοῦς – care va deveni, la Anaxagoras, principiu original.

De la începuturi, așadar, unu a subîntins ființa care se manifestă ca spirit, prin spiritul gânditor, așa după cum ființa l-a subîntins pe unu și, în același timp, spiritul grație căruia a putut fi enunțată. Și tot de la începuturi întrebarea „ce este Zeul?” s-a determinat, devenind, în formularea ei metafizică, „ce este ființa?” (sau, la fel de bine „ce este unu?”, „ce este spiritul?”). Dacă noțiunea ființei gândite (deci spirituale) presupune unitatea originală și transcendentă pe care o enunță unu (atunci când prezența pur spirituală și absolută nu poate fi decât una cu sine), la fel de mult unu – ca determinare fundamentală a Divinității – presupune ființa și, în același timp, spiritul (prin care poate atinge prezența gândită).

⁷ *Ibidem*, 977 a c. 3(2).

⁸ Clement din Alexandria, *Stromates*, VI, 23, Plotin, *Enneada*, V, 1, 8.

3. Deschiderea onto-nomă.

Atunci când gândesc și spun *este*, nu mă mai refer la unul sau altul dintre obiectele acestei lumi, deci nu mai rostesc un simplu verb cu scopul de a confirma, o dată mai mult, prezența simplă a celor ce sunt, ci mă proiectez (odată cu fiecare faptură sau lucru sesizat) în spațiul atotconținător al prezenței ca atare, al prezenței pure. Există oare? De vreme ce l-am putut gândi, înseamnă că există. Ființa fiecărui existent gândit se transformă în *ființă*, integrându-se în acest nou tărâm spiritual, unic și atotconținător, în miezul chiar al lumii prezente și totuși dincolo de spațiul ei mărginit.

Voi numi acest eveniment *deschidere onto-nomă*. Din clipa în care gândesc ființa în absoluta ei prezență și în puritatea esenței sale, surprind un nou tărâm (pur spiritual), guvernat de noua lege (*nomos*) a ființei (*to on*). Pentru mine, ființă cugetătoare, tot ceea ce cunosc și voi cunoaște de acum înainte va fi cu desăvârșire nou. Voi pătrunde într-o nouă lume, de altă esență, având altă „consistență”. Formele și structurile perceptive rămân, desigur, valabile și funcționale în imperiul subiacent conștiinței (comune) de sine, dar nu vor mai avea sens în noul imperiu al prezenței pure.

Dar, oricât ar părea de ciudat, obiectul consacrat al filosofiei – ființa – s-a sustras cu obstinație încercărilor de a-l reduce la un simplu enunț, fără a-l determina printr-un discurs lămuritor. Pe de o parte pentru că meditația filosofică a presupus dintru început desprinderea de vestimentele convenționale ale gândirii curente (ferite de capcana paradoxelor), pe de alta pentru că, la o mai atentă privire, ființa care se constituie în clipa chiar în care o enunț, se întrebă – prin gândul meu – despre sine, lăsându-se furată de un adânc ce se dezvăluie privirilor pătrunse în despăcătura provocatoare. Supremă sinteză, gândul ființei mă aduce așadar în pragul necunoscutului, lăsându-mă apoi să alunec spre orizontul întredeschis. Sunt *proiectat spre*, în clipa în care sunt *absorbit de*. Departe de a se reduce la o simplă noțiune,

ființa – ca principiu originar (ἀρχή) – surprinde noul tărâm care se va defini *categorial*⁹. Cu alte cuvinte, ființa își afirmă – își „acuză” și își revelează – prezența pură.

Oricât de trainic și de complex ar fi însă edificiul sistemic ce se înalță, voi întâlni mereu o limită ce încheie țesătura arhitecturii, legând-o implicit de neantul fertil din care va izvorî un alt reper noțional, capabil, poate, de a schimba din temelie viziunea de până atunci și de a imprima un nou sens drumului ce părea să continue fără ocolișuri în același orizont. De aceea mă întreb: continuul provizorat la care se vede condamnată gândirea filosofică nu constituie oare doar unul dintre talerele balanței, echilibrat de un altul, sustras incertitudinii și încuviințat tocmai de prezența acesteia? Nu cumva filosofia își urmărește cu îndârjire reperul – ființa pură – tocmai pentru că, suspendând haosul în care părea să se piardă cunoașterea comună (lipsită de conștiința unui sens și a unui scop suveran), a cutezat să fixeze un „punct arhimedic”, socotit absolut și dorindu-l absolut chiar în clipa enunțării acestuia, sesizând faptul că tocmai dorința continuă de absolut pune – și va pune mereu – sub semnul întrebării viziunea statică a acestui „punct arhimedic”?

Întrebarea este, evident, retorică. Dorința de absolut presupune *înaintarea spre absolut* și atingerea pururi nouă a ceea ce este și va părea „de neatins”. De-săvârșitul *se desăvârșește*. A fi absolut, desăvârșit, perfect înseamnă a atinge idealul, a te conforma unui dat originar, necesar a fi omologat, confirmat, pentru a fi cu adevărat ceea ce este. Absolutul restabilește deci ceea ce fusese înscris dintotdeauna în străfundul spre care, de fapt, înaintează, simțind că, prin actul însuși al înaintării, temeiul de la care s-a plecat – ființa (unu sau spiritul) – se în-temeiază cu adevărat. Cu alte cuvinte, fundamentul inițial al principiului originar se construiește tocmai prin continua înaintare; ființa însăși – temeiul a toate – se îndreaptă, în dorința

⁹ κατηγορέω înseamnă a acuza, a revela, a exprima, a semnifica, a enunța, a afirma, a predica.

de a se cunoaște, spre sine, detașându-se mereu de înțelesurile sale succesive și provizorii, în-și-prin-sine (*auten kath'hauten* – conform expresiei lui Platon, referitoare la suflet –, *auto kath'hauto* – după Aristotel, cu privire la ființă).

4. Deschiderea spre

Ce înseamnă, de fapt, a fi *în-sine-și-prin-sine*? Punând această întrebare sunt nevoit să observ că mă plasez altcum față de perspectiva comună a cunoașterii – față de lumea din afară și față de mine însumi. Nu mă voi mai raporta la lume ca la ceva exterior, deci nu mă voi mai deosebi de altceva. Și aceasta pentru că ființa pură și absolută nu poate fi raportată la altceva, atunci când *ea însăși este omniprezentul ceva* care conține tot ceea-ce-este, inclusiv propria-mi ființă gânditoare. În clipa în care mă detașez de orizontul conștiinței comune și mă deschid spre ființă, pătrund în *începutul a tot- ceea-ce-este*. Acest început desemnează sfârșitul vechii condiții a cunoașterii comune.

Cu ființa de acum gândită și numită *începe* totul; spun „începe” tocmai pentru că, în clipa afirmației sale, ființa se instituie în același timp în care se deschide, în mod paradoxal, spre un orizont mai adânc de care e atrasă. Ceea ce înseamnă că „direcția” mișcării a fost – și este – dată dintotdeauna: se află în principiul însuși (ἀρχή) – principiu-și-început ce începe și se desfășoară, înaintând spre mereu-mai-noul-început.

Așadar, în momentul deschiderii ontotome mă instalez în prezentul originar, simțind în același timp că prezența ființei „se intensifică” pe măsură ce ochiul cunoașterii se întoarce asupra-i. *Voi avansa prin urmare spre ceea-ce-se-dezvăluie*. Ca și cum ființa prin care m-am instalat în miezul prezenței absolute s-ar deplasa (cu întreg eoul de abia inaugurat) spre *ceea-ce-este-într-adevăr*. Mă voi îndepărta de ființa doar enunțată și numită – păstrând-o ca reper originar – pentru

a mă apropia de ceea ce este mai profund și originar în orizontul luminos al ființei înseși.

Aș putea spune că ființa alunecă spre sine, fără a se părăsi și fără a goli de conținut momentul precedent (al simplei sale enunțări). Alunecarea spre sine reprezintă tocmai modalitatea sa de *a fi*, de *a ființa*. Desprinderea de prezentul absolut are scopul de a surprinde prezența în ceea ce are ea mai propriu, mai profund. Căci Ființa nu se mulțumește cu simplul ei act inaugural. Mult mai adânc și esențial, *ea inaugurează pentru a continua actul inaugural*, creează pentru a putea intensifica actul creației.

5. Confirmarea afirmației

Noua perspectivă răstoarnă din temelii imaginea curentă și conservatoare a devenirii unidirecționale, dinspre trecut înspre viitor. Ființa se îndreaptă, de fapt, spre propriul ei trecut și îl inaugurează ca prezent, actualizându-l totodată ca viitor. Iată cheia înțelegerii profunde a mișcării. Tot ceea ce părea complicat, arborescent, devine surprinzător de simplu. Actul ființării nu ex-pune altceva decât ființa (care *poate fi și este* prin simpla sa devenire). *A fi* nu înseamnă a staționa într-un orizont anume, ci a câștiga un mereu alt nou orizont, câștigul fiecărui nou orizont obținut semnificând dezvăluirea perpetuă a străvechiului orizont originar.

Și totuși, pe cât de simplu și firesc pare să fie conceptul fundamental al filosofiei, pe atât de mare a fost efortul depus pentru a-l atinge și înțelege în esența-i mișcătoare. A trebuit depășită stavila structurilor perceptivă, diferențiate și polimorfe, a trebuit depășită, într-un târziu – după ce transformarea abstractizantă ajunsese la apogeu – imaginea statică, parmenidiană, a ființei încremenite, a trebuit (și trebuie încă) depășită temnița limbajului ce aproximează gândul prin categoria ființei, un verb substantivat asupra căruia trebuie să mă aplec cu migăloasă atenție spre a-i sonda adâncurile.